

APPEL

Nr. 1/2021

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no

Miljøvennlig minerydding i Laos

Side 22

Arbeid for kontanter i Irak

Side 24

Påske: Hva skal du ha med deg i sekken?

Side 36

Bakerst i vaksinekøen

Side 26-35



APPELL

Tidligere Melding, Helse, Helse Miljø
Trivsel, Norsk Folkehjelp og Magasinet
Norsk Folkehjelp

Utgiver: Norsk Folkehjelp

Nr. 1, 2021. Årgang 81

Postadresse:

Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:

Norsk Folkehjelp
Stortorvet 10, Oslo

Telefon: 22 03 77 00

Faks: 22 20 08 70

Internett: www.folkehjelp.no

Redaktør: Torunn Aaslund

E-post: taa@npaid.org

Medarbeidere dette nummer:

Sissel Fantoft, Kirsti Knudsen,
Niamh Walsh-Vorster, Ida Kroksæther,
Ellen Johanne Jarli, Inger Sandberg,
Ingebjørg Sørenes, Betzy Thangstad,
Katherine Harrison, Johan Reising
og Ela Buria.

Grafisk utforming: LO Media

Trykk: Ålgård Offset AS, Ålgård

Opplag: 30 622

ISSN 0804-7758

Annonsekontakt:

Arild Halsne, tlf.: 915 90 578

E-post: arild@hrme.no

Redaksjon avsluttet: 12. mars

Signerte artikler gir ikke nødvendigvis
uttrykk for Norsk Folkehjelps syn.

Ønsker du å bli medlem? Kontakt oss

på telefon 22 03 77 00, eller besøk

oss på www.folkehjelp.no



Norsk Folkehjelp



Fagpressen
Opplagskontrollert



LEDER

Veien tilbake

Det lengste året er på hell. Pandemien tok, tross advarsler, verden på senga og tvang oss til å sette livet på vent. I Norge har vi vært utrolig heldige. Vi har en velferdsstat som har tatt av for de største fallene. Vi har et oljefond som har gitt oss tilgang til milliarder av kroner for å demme opp for store samfunnskonsekvenser. Vi har et offentlig helsevesen som er rigget til å effektivt møte krisa. Vi har et sivilsamfunn med frivillige som har stilt opp i by og bygd.

Vi kan likevel ikke påstå at ingen har lidd som følge av pandemien i Norge.

Ungdommen har mistet et helt år av en uvurderlig tid. Eldre har sittet isolert i ensomhet. Barn har blitt utsatt for mer vold og flere overgrep. Mennesker har dødd, og mange som overlevde sliter med langvarige ettervirkninger. Hundre tusenvis av mennesker har mistet jobben, og det har blitt åpenbart at pandemien har kostet mest for de mest sårbare i samfunnet.

Når vi stålsetter oss for den forhåpentligvis siste smittetoppen, er det med vissheten om at vaksinene er på vei og at samfunnet snart kan åpne igjen.

Slik er det ikke overalt i verden. Den grelle ulikheten mellom land og folk har økt og blitt mer synlig under pandemien. Millioner har mistet levebrødet sitt uten noe som helst sikkerhetsnett. For første gang på 20 år øker antallet ekstremt fattige i verden, melder Verdensbanken. De anslår at det vil bli mellom 88 og 150 millioner flere ekstremt fattige på grunn av pandemien, og at en stor andel av disse er mennesker i mellominntektsland som vil skli tilbake i fattigdom og sette landene flere tiår tilbake.

Samtidig ser vi hvordan rike land har sikret seg mange flere vaksinedoser enn de trenger. De kan inngå mer fordelaktige avtaler med produsentene enn fattige land, som har betalt både dobbelt og tre ganger så mye som vi har betalt.

Mange fattige land kan ikke forvente å få vaksinert befolkningen i tilstrekkelig grad før i 2023. I pressekonferanser og festtaler sier våre ledere og politikere at ingen er trygge før alle er trygge, men realitetene på bakken viser at for lite gjøres for å bidra til alles trygghet. Det kan en dag komme tilbake og bite oss.



Torunn Aaslund
Torunn Aaslund
Redaktør

INNHOOLD

FØLG NORSK FOLKEHJELP



TEMA: Koronapandemien har rammet de mest sårbare hardest. FOTO: NIAMH WALSH-VORSTER



TIL MINNE:

Hans-Christian Gabrielsen



AKTUELT

- 06** Eileén brenner for kvinnelige ledere i redningstjenesten
- 10** Tragedien i Gjerdrum: «Alle må ut. Nå!»
- 14** Kristines initiativ ble til bruktbutikk for ofrene i Gjerdrum
- 18** Norsk Folkehjelp Kristiania
- 22** Jobber for et grønnere Laos
- 24** Kontanter for arbeid redder liv

TEMA: VAKSINER

- 26** De fattige blir verst rammet av koronaen
- 30** Urettferdig fordeling av vaksiner
- 32** Vaksinefordelingen gir dramatiske konsekvenser
- 34** Sjokkerende situasjon i Palestina
- 38** Påsken: Vær trygg på fjellet
- 40** Minneord til Hans-Christian Gabrielsen

FASTE ANNONSER

- 33** Støtteannonser
- 34** Støtteannonser fra lokale klubber og foreninger
- 35** Hovedsamarbeidspartnere og regionskontorer

FORSIDEBILDE:

Andiwiwa Madikane bor i slummen i Durban, Sør-Afrika. Under nedstengningen mistet hun jobben og nå sliter hun med å forsørge sine fire barn.

Foto: Niamh Walsh-Vorster



Omfattende innsats

fra Norsk Folkehjelps frivillige
redningsmannskaper i Gjerdrum



Om morgenen lille nyttårs-aften, sju minutter over fem, gikk alarmen for mange av de frivillige mannskapene i Norsk Folkehjelp. Et leirskred hadde gått midt i et boligområde i Gjerdrum på Romerike. Omfanget var usikkert, men alvoret gikk opp for mannskapene med det samme.

IDA KROKSÆTER (tekst)

50 mannskaper, med ni beredskapsambulanser og flere atv-er, ble umiddelbart mobilisert og reiste fra lokallag i hele Sør-Norge til ulykkesstedet.

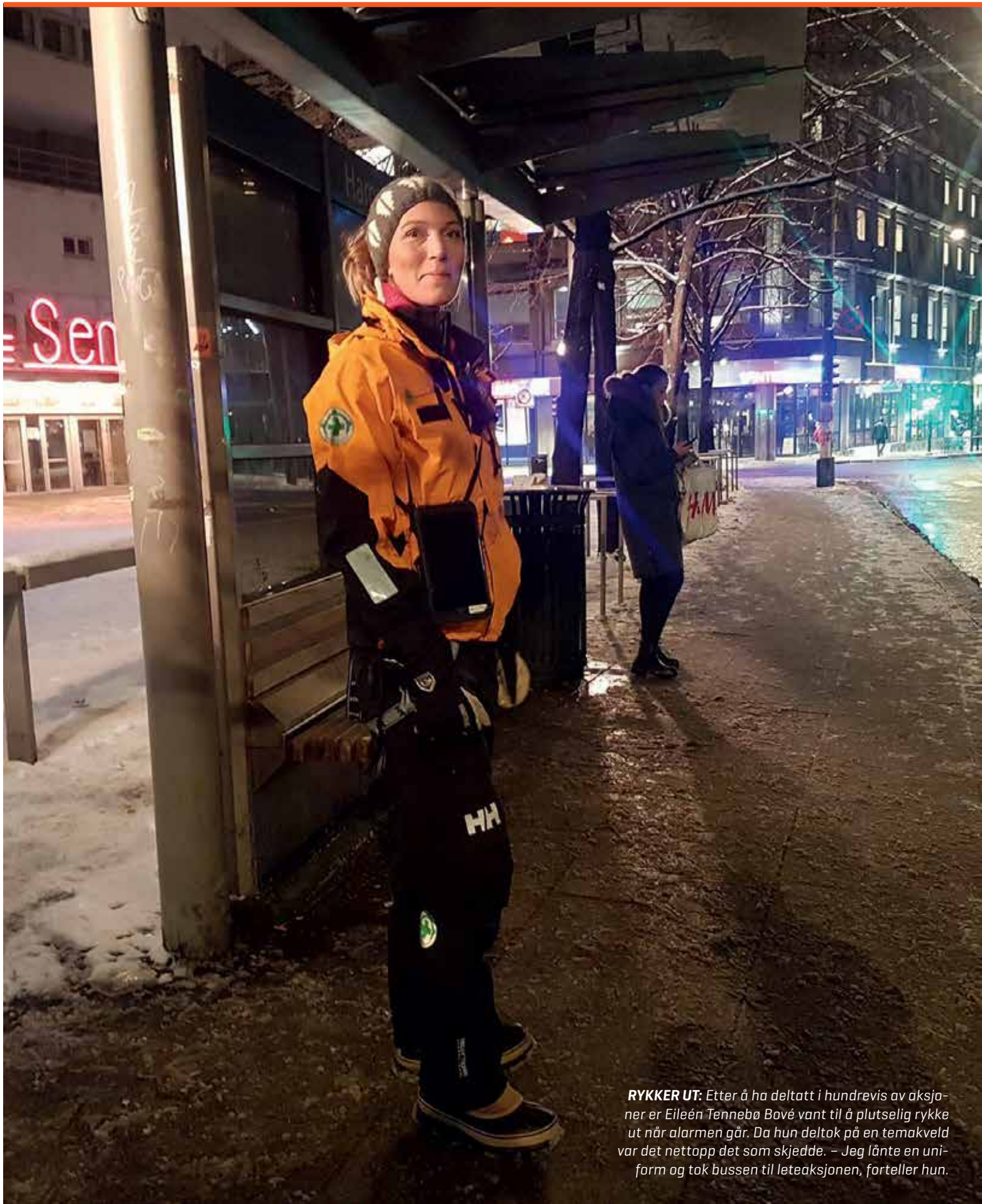
Norsk Folkehjelps mannskaper fikk i oppdrag å evakuere beboerne på et sykehjem som lå tett opptil rasområdet. Dette var et komplisert oppdrag fordi sykehjemmet også hadde utbrudd av covid-19, og det var viktig å ta hensyn til dette for å beskytte både de eldre og de frivillige mannskapene. I løpet av kort tid bidro Norsk Folkehjelp til å evakuere sykehjemmet

Det ble tidlig klart at situasjonen i rasområdet var for farlig til at noen kunne bevege seg ned i det for å lete etter overlevende. I tillegg til å evakuere folk, ble Norsk Folkehjelps frivillige mannskaper satt til å registrere de evakuerte på samlingsplassene og bidra til at de fikk umiddelbar hjelp som varme pledd og mat.

Norsk Folkehjelp bidro også med fem personer som på skift deltok i innsatsledelsen sammen med resten av den norske redningstjenesten. Der var de en viktig støtte i arbeidet med å lede den enormt komplekse redningsaksjonen, under et enormt press.

Mannskaper fra Norsk Folkehjelp var i beredskap i Gjerdrum døgnet rundt i sju døgn. De siste dagene bidro de blant annet med å sortere de store mengdene med klær og leker som kom inn til dem som ble rammet.

Mannskaper fra følgende lokallag bidro i innsatsen: Lillehammer, Moelv og omegn, Rena, Vestre Toten/Gjøvik, Hadeland, Odal, Lørenskog, Horten, Drammen og Sande, Oslo, Follo, Nedre Glomma, Asker og Bærum og Årdal.



RYKKER UT: Etter å ha deltatt i hundrevis av aksjoner er Eileén Tennebo Bové vant til å plutselig rykke ut når alarmen går. Da hun deltok på en temakveld var det nettopp det som skjedde. – Jeg lånte en uniform og tok bussen til leteaksjonen, forteller hun.

SLIPPER ALT

når alarmen går

30. desember våknet Eileén Tennebø Bové [40] til en telefon full av ubesvarte anrop og meldinger. Bare noen timer senere var hun på plass på rasstedet i Gjerdrum som operativ leder.

- Der og da handler alt om å holde hodet kaldt og løse oppgavene på en best mulig måte, sier hun.

SISSSEL FANTOFT [tekst]

Eileen var i juleferiemodus med mannen Martin og barna Leo [9] og Malia [5] i dagene før leirraset i Gjerdrum.

- 30. desember sto Martin opp med barna og lot meg sove. Telefonen min sto på lydløs, men jeg våknet av at den lyste opp som et juletre av alle anropene og meldingene. Da jeg skjønnte hva som hadde skjedd, var det bare å komme seg av gårde, forteller hun.

Raset gikk i femtida om morgenen, og da Eileén kom fram på formiddagen sendte hun de første frivillige fra Norsk Folkehjelp hjem for å hvile.

- Jeg innså raskt at vår rolle i denne situasjonen var litt annerledes enn vi er vant til fra andre søk- og redningsaksjoner. Det fine med oss organiserte frivillige er at vi kan brukes til mye forskjellig – når det oppstår en katastrofe er vi en viktig ressurs fordi vi er så fleksible, sier hun.

I Gjerdrum hadde Eileén base i KO [kommando-plass], selve hjertet for informasjonsinnsamlingen.

- Fra søk og redning er vi vant til å sortere store mengder informasjon, og i Gjerdrum fungerte samarbeidet med innsatsleder fra politiet og de andre ressursene på stedet helt optimalt. Den gode kommunikasjonen oss imellom var årsaken til at mange av de savnede ble funnet raskt, sier hun.

FELLES MÅL. I løpet av de første fire dagene ble sju personer funnet omkommet. Søkearbeidet var komplisert og utfordrende på grunn av faren for nye ras.

- Alle som jobber på stedet har det samme målet: Å finne savnede så raskt som mulig, samtidig som sikkerheten til redningsmannskapene skal ivaretas. Jeg satt og fulgte med på bildene fra dronene vår som fløy over rasstedet, forteller Eileén.

5. januar erklærte politiet at aksjonen skiftet fokus fra søk etter overlevende til søk etter antatt omkomne.

- Fra da av tok andre over. Det føles godt å vite at vi har bidratt, samtidig er det forferdelig at ti mennesker mistet livet i raset. Dette går inn i historien som en av de verste katastrofene i nyere tid sammen med Åsta-ulykken og 22. juli, sier hun.

22. juli 2011 var Eileén frivillig i Røde Kors, og selv om hun var gravid med Leo, meldte hun seg straks til tjeneste på Sundvollen hotell.

- Jeg lovet Martin at jeg ikke skulle dra ut til Utøya, så jeg holdt meg på hotellet som støtte for de pårørende. Det handler om å sette seg selv til side og ta imot hele spekteret av følelser. Det var tøft, men samtidig godt å kjenne på at jeg kunne bidra med noe, sier hun.

HJERTE FOR SØK OG REDNING. Eileén vokste opp i Måløy, og interessen for førstehjelp ble vekket da to



LEDERKURS: Eileén ute i felten under operativt lederkurs i Kongsvinger. Foto: Ellen Johanne Jarli



VEILEDER: Under en stor øvelse med alle utrykningsetatene i Elverum trente Ida Tveiten seg på rollen som leder, mens Eileén støttet og veiledet med input og råd. – Det er alltid gøy å kunne hjelpe og støtte om noen vil prøve seg. Foto: Daniel Ekroll-Verstegen

gutter hun gikk sammen med på videregående omkom i en bilulykke.

– Det gjorde et dypt inntrykk på hele lokalsamfunnet, og jeg begynte å tenke på hva jeg ville gjort om jeg havnet i en slik situasjon. Jeg var en middels elev på skolen, men førstehjelp mestret jeg lett. Jeg begynte å arrangere øvelser på skolen og merket at dette var noe jeg likte å holde på med, forteller hun.

Sommeren etter russetida hadde Eileén sommerjobb i hjemmetjenesten i Oslo, og ble kjent med en sykepleier som var aktiv i Norsk Folkehjelp på fritida.

– Hun dro meg med, og jeg meldte meg inn i lokallaget på Årnes. Jeg ble stadig mer aktiv, og deltok blant annet i førstehjelpskonkurranser rundt på Østlandet, sier hun.

Da Eileén flyttet til Hamar fantes det ikke noe aktivt Norsk Folkehjelp-lag i nærheten, så hun meldte overgang til Røde Kors. I 2017 kom hun tilbake til Norsk Folkehjelp.

– Søk og redning har alltid vært mitt hjerte-barn, og siden Norsk Folkehjelp Follo har spesialisert seg på det, var det et perfekt lag for meg, sier hun.

Eileén deltar i mange av de mellom 60 og 80 aksjonene i Norsk Folkehjelp Follo hvert år.



ØVELSE: Eileén fra en av de mange øvelsene med Norsk Folkehjelp Follo. Foto: Stian Lillelid

– Jeg er heldig som har en nydelig mann som godtar at jeg plutselig forsvinner fra middagsbordet eller hyggelige familieaktiviteter for å dra ut på en leteaksjon. Han pleier å si at han egentlig er gift med Norsk Folkehjelp, ler hun. – Uten en støttende familie hadde jeg aldri kunne være så aktiv som jeg

er. Bakkemannskapene hjemme er selve fundamentet for den frivillige redningstjenesten, legger hun til.

DYTTET FRAM JENTENE. Til vanlig jobber Eileén som vokter og instruktør for førstehjelpskurs.



SKARPE SANSE: Søk og redning har alltid vært Eileéns hjertejern. Alle sanser er skjerpet når hun deltar i en aksjon. – Jeg er glad i å være i bevegelse, og når det er kaos rundt meg blir jeg rolig og klartenkt, sier hun. Foto: Stian Lillelid

– Jeg er glad i å være i bevegelse, og når det er kaos rundt meg blir jeg rolig og klartenkt. I en presset situasjon reagerer vi mennesker heldigvis forskjellig, og jeg trives når det koker litt, sier hun.

Eileén er en av få kvinnelige operasjonsledere innenfor den frivillige redningstjenesten.

– Mange jenter tar lederkursene i Norsk Folkehjelp, men få ender opp som ledere. Jeg støtter alle som har lyst til å komme inn i KO, og prøver å dytte fram jentene litt. Jenter kan generelt bli litt flinkere til å kaste seg ut i nye ting uten å være så redd for å dumme seg ut. Vi må tåle å kanskje ta noen upopulære avgjørelser, eller ta i bruk nytt utstyr uten å være eksperter først, sier hun.

I Norsk Folkehjelp Follo er Eileén en av flere operative ledere, og det er en fordel, mener hun.

– Den første av oss som ankommer KO er operativ leder, og de andre er vanlig mann-

skap. Jeg liker godt vekslingen mellom å være leder og å være ute i felten, for det gjør at jeg holder meg oppdatert på begge fronter, sier hun.

GODE RUTINER. Etter en aksjon kommer reaksjonen, og den kan arte seg på varierte vis.

– Norsk Folkehjelp er fantastisk dyktig på debriefing – at vi ikke fronter det mer er meg en gåte, for det er noe av det viktigste vi har. Etter mange år som frivillig kjenner jeg meg selv godt, og har fått gode rutiner. Jeg har en håndfull mennesker jeg kan kontakte for å få «blåst ut». Jeg vet at de lytter og ikke forteller det jeg sier videre til andre. Jeg er også flink til å lytte til kroppen for å forsikre meg om at jeg sover og spiser godt for eksempel, sier hun.

Frivillighetens rolle i samfunnet kan ikke overvurderes, mener Eileén.

– Norge er heldig som har så mange frivil-

lige fra ulike organisasjoner, mennesker som stiller opp dag og natt for en slikk og ingenting. De holder folk som skal vaksineres i hånda, tar sanitetsvakter og leter etter demente eldre som har gått seg bort. Da er det latterlig at vi må kjempe for momsfritak for kjøretøy og utstyr! Jeg håper virkelig at alle de frivillige en dag får den anerkjennelsen de fortjener, for deres innsats er uvurderlig, fastslår hun.

Eileén omtaler seg selv som en fagnerd på førstehjelpsfeltet.

– Jeg lærer stadig noe nytt, og synes jeg har en spennende hobby. Jeg har aldri skjont meg på dem som har lyst til å spille golf på fritida, selv om jeg har full forståelse for at vi er forskjellige. Det går fint an å kombinere rollen som aktiv frivillig med å være småbarnsmor. For min familie har dette blitt en livsstil, og de er med på samlinger og øvelser. Leo har allerede blitt en racer på førstehjelp!

ALDRI GLEMME:

Ronny Franzen har 25 års erfaring i Norsk Folkehjelp. Han vil nok aldri glemme den dagen alarmen gikk i Gjerdrum.



Innsatsen i Gjerdrum:

«Alle må ut. Nå!»

I de dramatiske timene etter skredet i Gjerdrum får frivillige fra Norsk Folkehjelp i oppgave å evakuere sykehjemmet, som ligger i nærheten av skredkanten. Her forteller to av dem om en innsats de aldri vil glemme.

IDA KROKSÆTER [tekst]

Katastrofealarmen i Norsk Folkehjelp har gått over hele Østlandet, og det tar bare to minutter fra alarmen går til ni beredskapsambulanse melder seg til tjeneste og setter kursen mot Gjerdrum.

Beredskapsambulansene er en støtte til den offentlige ambulansetjenesten, og kan bidra til å avlaste de offentlige ressursene ved behov. Denne dagen er det behov for alle tilgjengelige ressurser, enten de er offentlige eller frivillige.

I morgentimene i Gjerdrum pågår det en hektisk redningsaksjon, og ingen har ennå full oversikt over hendelsen. Det man vet er at kommunens sykehjem med sine 40 sengeplasser ligger i umiddelbar nærhet til skredet og må evakueres. Oppdraget koordineres av det offentlige, som ber de frivillige om hjelp til å utføre selve evakueringen.

– Når vi kommer til Gjerdrum, møter vi et hav av blålys. Vi blir satt rett i innsats. Alle beredskapsambulansene på stedet beordres



Vi får beskjed om å hente alle evakueringsseil i bilene.



INNSATSELEDELSEN: Harald Wisløff, fra Norsk Folkehjelp Follo, under en pressebrief i Gjerdrum. Foto: Terje Bendiksby / NTB

til sykehjemmet for å evakuere, sier Ronny Frantzen.

Han har 25 års erfaring som frivillig i Norsk Folkehjelp, men dette skal bli en dag han aldri vil glemme.

– Vi hadde ingen forståelse av hvor bruddkanten var, men så at helikopteret hang rett foran oss, så vi skjønnte at den var i nærheten, sier Frantzen.

KORONAVIRUS PÅ SYKEHJEMMET. Evakueringen byr tidlig på utfordringer: På grunn av fare for strømbrudd kan de ikke bruke heisene. Sykehjemmet er også preget av et

koronautbrudd, og seks pasienter med covid-19 må evakueres av frivillige i fullt smittevernustyr. Disse pasientene evakueres først og kjøres med blålys til Aker sykehus i Oslo. Deretter kan evakueringen av resten av pasientene begynne.

– For å jobbe mest mulig effektivt, hentet noen pasientene ut fra rommene. I gangen møtte vi dem med bærer og fraktet dem ut til beredskapsambulansene, sier Frantzen.

Men så får de beskjed om at det har gått et ras bare 30 meter fra sykehjemmet. Politiet på stedet skynder på prosessen betraktelig.

GJERDRUM

AMBULANSE: Eystein Leirheim og Roger Bjerknes bidro i Gjerdrum med beredskapsambulansen til Norsk Folkehjelp Drammen og Sande



”

*Der og da klarte
vi nok ikke helt å
ta situasjonen
innover oss.*



**Vi får heldigvis de siste pasientene ut.
Noen på bærestoler, andre på
evakueringsseil.**

– Vi får beskjed om å hente alle evakueringsseil i bilene. Dette er en plastduk med håndtak som sjelden vi bruker. Men dette var en kritisk situasjon, sier Frantzen.

ALDRI UTRYGG. På dette tidspunktet er også Roger Bjerknes, som kjører en beredskapsambulanse fra Drammen og Sande, inne i sykehjemmet.

– Det var en klar og tydelig beskjed: «Alle må ut. Nå!», forteller han. – Vi får heldigvis de siste pasientene ut. Noen på bærestoler, andre på evakueringsseil. Jeg ser også noen som bare blir båret mellom to innsatspersonell, forteller han.

Selv om omgivelsene var kaotiske, følte Bjerknes seg trygg.

– Det sto folk på utsiden som fulgte med på skredsituasjonen, så jeg visste at noen hadde oversikt. Jeg følte at det var så trygt som det kan være i en slik situasjon, sier Bjerknes. – Når vi kommer ut døra må vi bare få de evakuerte inn i bilene og komme oss av gårde, sier han.

Disse pasientene kjøres til Gardermoen, og igjen vanskelig-gjøres situasjonen av koronaviruset. Det er vanskelig å finne plass til alle evakuerte på hotell og sykehus. Det blir derfor litt ventetid før pasientene blir kjørt til Aker sykehus og får ei ordentlig seng å ligge i.

GODE MAKKERE. Roger og Ronny kjører bilene, mens deres makker, Lena Louise Vinje-Christensen og Eystein Leirheim sitter bak i bilene sammen med pasientene. Her kan de gjøre en grundigere undersøkelse, sjekke blodtrykk og ta en ordentlig prat med dem. Det går heldigvis bra med begge deres pasienter, til tross for den dramatiske evakueringen. Det er første i ettertid Roger innser hva de har vært med på.

– Da blir det veldig nært. Der og da klarte vi nok ikke helt å ta situasjonen inn over oss. Vi så ikke skredet mens vi var der, og fikk ikke noe inntrykk av hvor stort dette var, eller hvor mange som ble rammet. Men jeg er stolt av at vi greide å løse oppgaven vår og var en god støtte for de offentlige ressursene, sier Bjerknes.

Beredskapsambulanse fra Norsk Folkehjelp i Oslo, Hadeland, Sande og Drammen, Horten, Moelv og Rena deltok i redningsaksjonen.



Hjalp de evakuerte i Gjerdrum:

– Dette skulle ikke bli en **EKSTRA BELASTNING**

Hva trenger den som har mistet alt? Og hva kan en som har alt, bidra med?
19 år gamle Kristine Lindgreen er hjemme på juleferie når kvikkleireskredet går 700 meter fra barndomshjemmet hennes i Gjerdrum.

IDA KROKSÆTER [tekst]
NORSK FOLKEHJELP [foto]

Til daglig bor Kristine i Tromsø og er lærling i ambulansetjenesten i Nordkjosbotn. Heldigvis for henne og familien rammer ikke skredet dem like hardt som det rammer så mange andre. De slipper å evakuere, men Kristine er rastløs og vil gjerne bidra.

Før hun flyttet til Tromsø var hun frivillig i Norsk Folkehjelp Oslo, og er godkjent førstehjelpsmannskap. Men de krevende forholdene i selve skredområdet betyr at det bare er profesjonelle aktører med trening i urban redning som kan lete i skredet, og de skadde tar den profesjonelle helsetjenesten seg av.

– Jeg satt hele onsdag formiddag og var frustrert fordi det ikke var noe jeg kunne gjøre. Så startet jeg en privat innsamling av ting til dem som var evakuert og hadde mis-

◀ **MENGDER KLÆR:** Gavene strømmet inn med en gang. De fikk inn klær, spill, bamser, bleier, bøker og hygieneartikler.



***Jeg overdriver ikke
når jeg sier at vi har fått
inn minst 1000 poser med
klær. Det var en enorm
giverglede.***

tet alt det de eide. Det var veldig godt å kunne hjelpe til, forteller hun.

ENORME MENGDER KLÆR. Bidragene kommer samme dag. Det er behov for alt fra mobil-ladere til klær. Hun får også med seg flere frivillige fra Oslo, og sammen bruker de noen timer denne dagen på å sortere det som kommer inn.

De blir enig om å komme tilbake dagen etter. Det skal bli starten på en innsats som varer en uke. Hver dag møter mellom fem og sju frivillige fra Norsk Folkehjelp Oslo opp for å hjelpe til i det som blir en gratisbutikk for de evakuerte med 12-timers åpningstider. Kristine er med hver eneste dag.

Det tar heller ikke lang tid før folk kommer med enorme mengder med gaver. Klær, spill, bamser, bleier, bøker, hygieneartikler.

– Det var helt ekstremt. Jeg overdriver ikke når jeg sier at vi fikk inn minst 1000 poser med klær. Det var en enorm giverglede, sier hun.

Mengdene med klær og artikler krever organisering. I første etasje på Olavsgaard må de raskt utvide fra ett til to rom. Barne- ▶



I tillegg ble vi en samtalepartner som det var enkelt å ta kontakt med. Jeg syntes det var fint at folk åpnet seg for oss.



klær og voksenklær skilles fra hverandre, og sorteres igjen etter størrelse og type plagg. Mange av de evakuerte som bor på Olavgaard har mistet hjemmet sitt. Andre vet ikke om de noen gang får lov til å flytte hjem, selv om huset fortsatt står.

– Det var viktig for oss å gjøre det så enkelt som mulig for dem. Hvis jeg hadde mistet alt jeg eide, hadde ikke hatt lyst til å lete rundt i masse poser etter det jeg trengte. Vi ønsket at dette ikke skulle bli en ekstra belastning for dem, forteller Kristine.

På Olavsgaard er målet at de evakuerte skal kunne få det de trenger helt akutt, som sjampo, klær og mobilladere. I tillegg har de

en del bøker, spill og strikketøy slik at de evakuerte også kan koble litt av.

GODT SAMARBEID. Samtidig, i Holterhallen, etablerer lokale Røde Kors-foreninger et mot-tak for alt som det ikke akutt behov for, men som de evakuerte vil trenge på lengre sikt.

– Vi hadde et veldig godt samarbeid. Til slutt kom det inn så mye til Olavsgaard at vi måtte kjøre tre biler og en hestehenger med ting til Holterhallen. Hvis det var noe vi plutselig manglet, kom de kjørende fra Holterhallen med det vi trengte, sier Kristine. – I starten tenkte vi mye på barna, men etter hvert innså vi at det også var mange eldre blant de

evakuerte, og de var veldig takknemlig for strikketøy som kom inn. Det gikk fort unna, forteller hun.

De første dagene bemanner de frivillige gratisbutikken fra 10 til 22. Etter hvert endres åpningstidene til 9-20. Innenfor åpningstidene kan de evakuerte komme og hente det de trenger – eller bare slå av en prat.

– De var kjempetakknemlige, og det var hyggelig å få tilbakemeldinger på det. I tillegg ble vi en samtalepartner som det var enkelt å ta kontakt med. Jeg syntes det var fint at folk åpnet seg for oss. De fortalte om husene og historiene sine. Det var mange som sa at de satte pris på å se et kjent ansikt, og hadde



◀ **VAKTORDNING:** Hver dag møtte mellom fem og sju frivillige fra Norsk Folkehjelp Oslo opp for å hjelpe til i det som ble en gratisbutikk for de evakuerte med 12-timers åpningstider. Kristine var med hver dag.

▼ **FRA GJERDRUM:** Kristine Lindgreen var frivillig mannskap før hun flyttet til Tromsø. Da tragedien rammet mens hun var hjemme på juleferie måtte hun bare bidra.



Jeg har fått gjort noe som betyr noe for andre, og det har vært godt å bidra.

behov for å prate uten at det skulle være veldig seriøst, sier Kristine.

For mange er usikkerheten stor. – Folk visste ikke helt hva de trengte, eller om de kom til å få flytte hjem igjen. Hvis det var noen som fikk komme hjem, kom de og ga tilbake det de hadde fått fra oss.

FRELSESARMEEN TAR OVER. Etter en uke ble driften av gratisbutikken overlatt til Frelsesarmeen, som har ansatte som er vant til å jobbe med denne type oppgaver.

– De kan også tenke mer langsiktig enn det vi kan som frivillige, så det var godt å overlevere prosjektet til dem, sier Kristine.

Tilbake i Tromsø er hun på jobb igjen, men katastrofen i Gjerdrum tenker hun fortsatt mye på.

– For meg som kommer fra Gjerdrum er dette veldig nært. Jeg kjente dem som ble tatt av raset og mange av dem som var på Olavsgaard. Det er tungt, men jeg har fått gjort noe som betyr noe for andre, og det har vært godt å bidra, sier hun.

Ut på tur, aldri sur

Norsk Folkehjelp Kristiania ble stiftet i desember 2014. Lokallaget har en stor bredde i aktiviteter og drøyt 100 medlemmer, hvorav ca. 20 er aktive. De siste årene har laget konsentrert seg om ulike former for språktrening og annen støtte til flyktninger, arbeidsinnvandrere og andre tilflyttere til Oslo.

INGER SANDBERG [tekst]

Betzy Alexandra Kjelsberg Thangstad [55] er nestleder i Kristiania-laget. I fjor høst dro hun i gang *Folketur*, et tiltak for å motvirke isolasjon under koronapandemien. Annenhver søndag møtes kvinner fra laget og tilflyttede kvinner fra andre land. Folketur er en vandrende språkkafé, der målet er å kombinere norsktrening med fysisk aktivitet. Deltakerne går forskjellige ruter hver gang, slik at de også kan bli bedre kjent med Oslo og byens historie.

Kontakten mellom deltakerne og lokallaget formidles av Jobbsjansen NAV Sagene. Jobbsjansen kombinerer teori og praksis, og tilbyr hjemmевærende innvandrerkvinner ulike tiltak som kvalifiserer til arbeid eller utdanning. Mange av landets kommuner er aktive brukere av Jobbsjansen. Inger Sylvia Johannesson, styremedlem i Kristiania, har bidratt mye til å utvikle og koordinere folketurene. Prosjektet støttes av Stiftelsen Dam [tidligere Extrastiftelsen].

– JEG GLEDER MEG TIL HVER TUR! Elsa Kapetani [51] fra Athen bor på Sagene med mannen sin og deres yngste sønn. Den internasjonale finanskrisa i 2008–2009 rammet Europa hardt, og særlig hardt gikk det utover Hellas. Landet fikk en enorm gjeldskrise og kom på randen av økonomisk ruin. Mannen til Elsa mistet jobben som bygningsarbeider.

– Mannen min er glad i å arbeide. Han ble veldig fortvilet og tok sjansen på å reise til Oslo, uten å kjenne noen og uten å kunne ett ord norsk. Han oppsøkte den gresk-ortodokse kirken og greide på kort tid å skaffe seg både jobb og bolig. Den eldste sønnen vår er rørlegger, han dro etter faren sin og fant seg også raskt arbeid her. Jeg ble igjen noen år hjemme



OVERRASKELSE: I januar la en travel ordfører Marianne Borgen søndagsturen til Frognerparken for å overrekke blomster til Betzy Thangstad, nestleder i Norsk Folkehjelp Kristiania, for hennes initiativ til Folketur. [Foto: Inger Sandberg]

i Athen med den yngste sønnen vår, men høsten 2019 flyttet vi to også til Oslo. Den yngste sønnen vår er kokk på en restaurant. Selv har jeg arbeidserfaring fra restaurant- og turistbransjen flere steder i Hellas, forteller Elsa.

Hun har tatt flere kurs i regi av NAV – norsk, data, kommunikasjon og jobbsøking. Elsa både snakker og skriver allerede relativt godt norsk.

– Den ene sønnen min har vært lærer for meg, og jeg leser mye på egen hånd hjemme. I to måneder hadde jeg praksis i kantina på NAV, det var fint, men da kunne jeg ikke noe norsk ennå. Jeg merker at selvtiliten min øker med språkkunnskapene, men det er veldig få jobber å søke på nå under koronapandemien. Jeg har en ferdig CV liggende klar. Når samfunnet åpner opp igjen, er jeg klar til å søke aktivt på det meste!

I fjor høst ringte NAV-veilederen til Elsa.

– Jeg satt på et datakurs da hun ringte for å spørre om jeg hadde lyst til å bli med på folketurene til Norsk Folkehjelp Kristiania. Første gangen var jeg veldig spent, men nå har jeg vært med mange ganger. Å gå på tur sammen er en spennende måte å bli kjent med nye mennesker på, å få praktisert norsk og i tillegg få se nye bydeler. Folketurene er noe helt annet enn å vandre alene rundt i byen, jeg anbefaler dem varmt.

Elsa liker Oslo, men savner foreldrene sine i Athen. Hver dag ringes de over nettet. Det samme gjør mannen hennes som har sine i en liten landsby.

– I Hellas er vi veldig sosiale. Vi gleder oss

► **SKULPTUR:** Turdeltaker Elsa Kapetani hånd i hånd med *Walking Woman* av den engelske billedhuggeren Sean Henry i Skulpturparken på Ekeberg i Oslo. [Foto: Betzy Thangstad]



veldig til å kunne treffe folk igjen, til å kunne gå ut og spise, drikke og gi hverandre en klem! Elsa Kapetani lyser opp i et hjertelig smil.

EN STOLT HVERDAGSHELT. Årets vinter ble kald i Oslo, men søndag 17. januar greide ikke sprengkulda å skremme vekk verken barn eller voksne fra Frognerparken. En stor gruppe kvinner gikk i rask marsjfart fra Sagene til parken under taktfast ledelse av Betzy. Ved Sinnataggen ble de møtt av byens ordfører Marianne Borgen med favnen full av blomster.

– Betzy, i dag er du Oslos hverdags helt! Som ordfører besluttet jeg i fjor at vi nå jevnlig vil hedre hverdags heltene gjennom deres store frivillige innsats her i byen, og i dag er det din tur. Innbyggerne våre skal vite at vi politikere setter stor pris på det dere gjør, og ditt initiativ Folketur bidrar til å gjøre Oslo til en rausere og mer inkluderende by, sa Marianne Borgen. – Dette er mer enn et Kinderegg, gratulerer og tusen takk til deg!

Betzy vokste opp i Nederland og Belgia. Hun har hovedfag i medievitenskap fra Universitetet i Bergen, og flyttet til Oslo i 1997. Betzy har bred yrkeserfaring fra det private næringslivet, fra tidsskriftet Blikk og fra Norsk Folkehjelp. Restaurantbransjen og Bellona har hun også sneiet innom. Nå jobber hun i NOAS [Norsk organisasjon for asylsøkere].

TRIVES I ÅNDEN AV SOLIDARITET. – Da jeg begynte i et årsvikariat i Norsk Folkehjelp i 2017, visste jeg at organisasjonen er en bra merkevare. Men jeg visste lite om bredden i arbeidet, og særlig ikke om omfanget av den frivillige innsatsen. Jeg likte meg så godt i Norsk Folkehjelp, det ga meg nesten en familiefølelse å jobbe der! Denne ånden av solidaritet tiltaler meg, også det å se hvordan det nasjonale og det internasjonale henger sammen. Jeg ble godt kjent med flere av lokallagene da jeg jobbet på hovedkontoret, sier Betzy.

– Ideen til søndagsturene våre fikk jeg fordi jeg gjerne ville mer ut på tur selv. Dørstokkmila kan være høy for oss alle, jeg liker ikke så godt å gå tur alene. Da slo det meg at dette var en god idé. Vi kommer oss ut og går, samtidig er det effektiv norsk trening, derfor kaller vi oss en vandrende språkkafé. Mange av deltakerne er ikke i jobb ennå, og med koronaen falt en del av tilbudene til målgruppa bort i fjor. Jeg liker å treffe folk, og disse



ORDFØRER: Marianne Borgen mener alle politikere må evne å åpne ørene og lytte godt til hva kommunens innbyggere har på hjertet. (Foto: Inger Sandberg)



DAGENS HVERDAGSHELT: En stolt Betzy Alexandra Kjelsberg Thangstad fra Norsk Folkehjelp Kristiania med fargerike blomster fra Marianne Borgen, ordføreren i Oslo kommune. (Foto: Betzy Thangstad)

turene skaper glede begge veier. Vi prøver å gå fort, turene våre skal være bra for fysikken også. Dette er et rent overskuddsprosjekt med vinn-vinn for alle parter!

– Frivillig arbeid betyr utrolig mye både her i byen og ellers i landet, og vi nordmenn

er kjent for en bred dugnadskultur. Jeg tror det er sant som ordføreren sier, at vår frivillige innsats bidrar til å gjøre Oslo både rausere og mer inkluderende. Hvis vi frivillige greier å synliggjøre bedre hva vi driver med, vil flere politikere kunne få øynene opp for den store betydningen frivillig arbeid kan ha i enkeltmenneskers liv. Det er flott at regjeringen nylig har sendt ut et høringsforslag om ulike stimuleringsordninger for idrett og frivillighet.

– POLITIKERE MÅ LYTTE MER. Marianne Borgen mener at folk i politiske maktposisjoner må lære seg å bruke ørene og lytte til sine egne innbyggere.

– Som byens ordfører må jeg vite hva dere synes er både bra og dårlig med å bo her i Oslo. Under koronaen har jeg sett enda klarere hvor viktig frivilligheten er for at byen skal kunne funke best mulig for alle innbyggerne våre. Frivillig arbeid er ofte usynlig for andre enn deltakerne.

Marianne Borgen tror at ett år med korona og begrenset bevegelsesfrihet har lært oss mye om at ingen tåler å stå alene.

– Samfunnet er avhengig av tillit mellom folk. Jeg er bekymret for ulikheten mellom fattig og rik, som har økt under koronaen. Det uroer meg dypt at pandemien har skapt så mange arbeidsløse, vi må inderlig håpe dette bare er midlertidig. Mitt største ønske for 2021 er at vaksinen vil virke, og at vi snart kan åpne opp igjen alle nedstengte restauranter, konsertsaler, kinoer, teatre og museer i den fine byen vår, sier Borgen.

► **AKSJON:** 29. november er den årlige FN-dagen for solidaritet med det palestinske folket. Flere steder i Norge blir det hengt opp Palestina-skjerf på symbolske statuer, her fra en aksjon Norsk Folkehjelp Kristiania var med på i Vigelandsparken 29.11.2020. [Foto: Inger Sandberg]

ET MANGFOLD AV AKTIVITETER. Norsk Folkehjelp Kristiania har flere aktiviteter. I samarbeid med Oslo Voksenopplæring Helsfyr har lokallaget det siste året kunnet tilby ukentlig leksehjelp for voksne tilflyttere til Oslo – til arbeidsinnvandrere, flyktninger og andre. På grunn av koronaen har dette tiltaket nå gått digitalt over lang tid. *Pusterom* er et tiltak for kvinner, også dette digitalt under koronaen, der deltakerne utveksler informasjon om pandemien og hvordan leve best mulig i disse nedstengte tider.

Videre har Kristiania en aktiv Palestina-gruppe, som er godt i gang med regelmessige nettmøter. Utover høsten 2020 arrangerte laget flere miniseminarer med innledninger om ulike sider av dagens situasjon for palestinerne. Møtene kunne også følges digitalt. Sammen med ansatte ved hovedkontoret planlegges nå et lobbykurs i løpet av våren. Palestina-gruppa ønsker samarbeid med andre i solidaritetsbevegelsen.

Når hovedstaden ikke er korona-nedstengt, arrangerer Kristiania jevnlig åpne temamøter med eksterne innledere på kveldstid i Tøyenkirken, der de leier møtelokaler rimelig av Kirkens Bymisjon. Blant tidligere temaer har vært fagbevegelsens historie, hvordan forebygge tvangsekteskap og informasjon om ulike integreringstiltak i regi av IMDi [Integrerings- og mangfoldsdirektoratet]. Laget har egen Facebook-side og deltar aktivt i flere debatter.



I front for eit grønnare Laos

Kan Norsk Folkehjelp klare å redusere miljøavtrykket i eit land utan offentleg avfallshandtering, kor det å brenne plast og annan søppel over open flamme er heilt vanleg? Med ungdomsrørsla Zero Waste Laos på laget tek Laos-kontoret skritt i grønnare retning.

INGEBJØRG SØRENES [tekst]
KATHERINE HARRISON [foto]

Laos innehar den ufortente rekorden «verdas mest ihelbomba land». Ufattelege to millionar tonn klasebomber, flybomber og anna ammunisjon vart sleppt over det vesle landet av amerikanarane under Vietnamkrigen. Om lag ein tredel av eksplosivane som blei dropa, detonerte aldri, og den dag i dag reknar ein med at rundt 80 millionar bomber ligg og truar i jordsmonn, elvar, rismarker og jungel.

Ei anna og kanskje litt mindre innlysande side ved den eksplosive forureininga i Laos, er dei alvorlege ringverknadane dette har for miljøet. Giftige kjemikaliar siv langsamt ut i jordsmonn og grunnvatn og forårsakar skade på både menneske og dyr.

I tillegg er offentleg søppelhandsaming



KJELDESORTERING: Alle tilsette i Laos har fått opplæring i kjeldesortering

og resirkulering er nærast ikkje-eksisterande, og med den auken som har vore i bruk av eingangspplast dei siste tiåra, står Laos i dag overfor eit enormt søppelproblem. Mange dumpar søppel på ulovlege søppelfyllingar, men brenning av søppel er òg svært vanleg, noko som går hardt ut over luftkvaliteten og folkehelsa i landet.



Katherine Harrison.

OPPRYDDINGSARBEIDET. Alle landa som har teikna under på klasevåpenkonvensjonen har forplikta seg til å hjelpe Laos og andre land som har eit klasevåpenproblem med å bli kvitt desse. Norsk Folkehjelp har eit av sine største eksplosivryddeprogram her, med over 300 tilsette og operasjonar i fire provinsar i sør. Men medaljen har også ei bakside.

– Det er ikkje til å stikke under stol at arbeidet med å finne og fjerne eksplosivar er forureinande for miljøet. Sjølve sprenginga av bombene produserer giftige gassar som forureinar jord, grunnvatn og luft. For å komme til er vi dessutan avhengige av å kutte ned og fjerne vegetasjon, og enkelte stadar nyttar vi ryddemaskinar, som gjer alt anna enn å fare fint med jordsmonnet, seier Katherine Harrison, programkoordinator for Norsk Folkehjelp i Laos.

Sidan Norsk Folkehjelp starta opp programmet i Laos, har dei rydda og klarert over



17 millionar kvadratmeter land. Dette er ein utruleg prestasjon som har kome titusenvs av menneske over hele Sør-Laos til gode.

– Men om vi samtidig forureinar landet eller lufta ved å dumpe eller brenne søppel, er det verdt å revurdere vår egen innverknad på landet og miljøet kor vi jobbar, forklarar Katherine.

Ho fortel at beskyttelse av miljøet i det operasjonelle arbeidet er noko Folkehjelpa ønskjer å jobbe aktivt for – og bli betre på. Utgangspunktet for arbeidet skal alltid vere prinsippet om at aktivitetane som blir gjennomførte ikkje skal gjere skade på menneske eller miljø.

EIT GRØNNARE LANDPROGRAM. Sidan 2019 har Norsk Folkehjelp jobba med å dra organisasjonen i grønnare retning. Dette har resultert i ein klima- og miljøpolicy for heile organisasjonen, og hovudkontoret i Oslo vart nyleg sertifisert som miljøfyrtårn. Men det er utvilsamt i mineryddingsprogramma det er mest å hente. I Laos er dei allereie godt i gang med



SØPPELFYLLING: Dumping av søppel på illegale søppelfyllingar er svært utbreidd i Laos. Det same er brenning av farleg avfall, noko som har forårsaka mang ei eksplosivulukke.



KOMPOST: Programkoordinator Sivilay Chanthaphoumy har laga seg kompostbinge heime for å minimere avfall.



ZERO WASTE: Ungdomsrørsla Zero Waste har over 1 000 medlemmar, og er til stades i 17 provinsar i Laos.

å redusere miljøavtrykket til programmet. Dei har inngått eit samarbeid med ungdomsrørsla Zero Waste Laos, som har sett miljøvern på kartet i det sørlege Laos.

I fjor haust gjennomførte Zero Waste Laos ei spørjeundersøking blant staben som gav grunn til bekymring. Undersøkinga avdekkaste store hol i kunnskapen om miljøvern, søppelhandsaming og resirkulering. Mange svarte at dei sorterte søppel, for så å dumpe alt saman i illegale søppelplassar i nærleiken. Ein av tre innrømde å brenne avfall.

– Dette kom ikkje som noko overrasking. Folkehjelpa jobbar og rekrutterer i nokre av dei fattigaste og mest marginaliserte områda av Laos, kor bombene i bakken hindrar det meste av sosio-økonomisk utvikling, slik som infrastruktur. Då kjem naturleg nok søppelhandtering eit stykke ned på prioriteringslista, seier Katherine Harrison.

SNUOPERASJONEN. I fjor haust arrangerte Zero Waste Laos eit heildagsseminar for alle

335 tilsette i Norsk Folkehjelp. Her fekk dei lære gode metodar for resirkulering og minimering av avfall. Dei lærte også om FN's berekraftsmål, klimaendringar og globale miljøspørsmål. Deltakarane fekk fleire aha-opplevingar under vegs, kan HR- og administrasjonssjef Khanthaly Moonvong bekrefte.

– Det som overraska meg mest var kanskje mikropplast, som eg ikkje var klar over at eksisterte. Eg var heller ikkje klar over at det finst bedrifter i hovudstaden Vientiane som kjem og samlar inn og resirkulerer avfall. At det finst ei lov som forbyr brenning av søppel, var også ukjent for mange, meg sjølv inkludert.

Programkoordinator Sivilay Chanthaphoumy seier også at han har lært mykje frå Zero Waste Laos.

– Det som overraska meg mest var kor mykje som faktisk kan gjenbrukast, resirkulerast og komposterast for å redusere avfall. Eg var klar over at det var viktig å ta vare på miljøet, men visste ikkje at ein skulle kjeldesortere søppel, så eg blanda saman alt avfall-

let. No har eg lært å lage kompost frå blad og matavfall, og har laga meg ein liten kompostbinge.

Så lenge myndighetene ikkje tek grep om miljøforureininga og brot på lovgjevinga ikkje vert handheva, har Sivilay lita tru på at folk flest i Laos kjem til å bry seg om miljøet.

– Folk vil halde fram med å brenne eller kaste søppel i elva så lenge det ikkje får konsekvensar, meiner han.

Programassistent Chanthanousone Chanthavong blei sjokkert over å lære kor mykje søppel som vert produsert dagleg i hovudstaden Vientiane.

– Tala er skyhøge, og over 70 prosent av søpla vert ikkje plukka opp, men blir dumpa eller brend.

Han er lite imponert over eigen generasjon, som verkar ha eit urokkeleg tankesett.

– Men miljøengasjementet til dei unge frivillige i Zero Waste gir grunn til begeistring. Pågangsmotet deira har tent eit håp i meg om at Laos går ei grønare framtid i møte.

Kontanter for arbeid redder liv

En familie fikk råd til å reparere det ødelagte taket før vinteren satte inn, og en kvinne følte at hun fikk verdigheten tilbake når hun kunne yte noe for samfunnet for å få råd til å kjøpe inn mat, vinterklær og diesel.

VERDIGHET: Cash-for-Work-programmet gir folk en verdig måte å forsørge familiene sine på i det krigsherjede Syria.

KIRSTI KNUDSEN [tekst]

Ordningen Cash-for-Work (CfW) brukes av hjelpeorganisasjoner mange steder i verden for å tilby midlertidig sysselsetting i offentlige prosjekter til den mest sårbare befolkningen i kriserammede områder. Metodikken er relativt ny, men blir i økende grad tatt i bruk i katastrofe- eller konfliktrammede samfunn.

I det nordøstlige Syria har til nå 25 000 personer nytt godt av Norsk Folkehjelps CfW-prosjekt. Målet er å bidra til at familier med liten eller ingen inntekt skal få tilgang til presserende livsnødvendigheter. Mottakerne får kontanter for deltakelse i arbeid som det offentlige vanligvis tar seg av, som rehabilitering av offentlige bygg, infrastruktur, skoler og barnehager.

– Deltakerne velges ut av lokalsamfunnet og de lokale myndighetene, og Norsk Folkehjelp og partnerne våre deltar som rådgivere, forteller programkoordinator Gerald Johnson. – Dette skjer gjennom en åpen prosess for å

sikre at de mest utsatte husholdningene blir valgt ut. Kvinner og menn skal ha like muligheter til å være med, men kvinnene utfører ikke det fysiske tyngste arbeidet.

PRIORITERER DE MEST SÅRBARE. Personer under 18 år har ikke lov til å delta i CfWs konkrete arbeidsoppgaver, men de kan bli engasjert i administrative oppgaver som å registrere deltakernes tilstedeværelse på arbeidsplassen.

– Det er ingen øvre aldersgrense, men folk må være villig til å fullføre alle arbeidsoppgavene de er satt til, og dessuten må de være fysisk og psykisk i stand til å utføre arbeidet. Dette utelukker imidlertid ikke mennesker med funksjonshemming hvis jobben kan tilrettelegges. Vi må derfor ha spesifikk kunnskap om deres muligheter og grenser for å bestemme arbeidsoppgavene og hvilke tilpasninger som kreves, sier Johnson.

Husholdninger med liten eller ingen inntekt (mindre enn 10 000 syriske pund i måneden) er prioritert. – Men dette ekskluderer ikke

husholdninger som livnærer seg på måter som er skadelige for dem, for eksempel barnearbeid eller salg av organer, understreker programkoordinatoren.

– De får mulighet til å velge en bedre måte å forsørge seg på. Vi prioriterer også arbeidsløse og dagarbeidere, husholdninger med en eller flere funksjonshemmede eller kronisk syke medlemmer, og internt fordrevne som er gift og har minst to barn under fem år. Familier med kvinnelige eneforsørgere er også høyt på prioriteringslista.

KRIG OG KONFLIKT. Det siste året har det skjedd en rekke ting i Syria som har endret landets geografiske og økonomiske struktur. Da Tyrkia invaderte den nordøstlige delen av Syria i oktober 2019 [Operasjon Fredsvår] ble 180 000 mennesker fordrevet fra sine hjem i løpet av mindre enn tre uker. Sammen med devalueringen av det syriske pundet, ble situasjonen for folk betydelig forverret i hele landet. Koronapandemien forsterket ytterligere den negative virkningen på allerede



skjøre husholdningers livsgrunnlag, med ødelagte forsyningskjeder og økte matvarepriser.

– På grunn av økningen av covid-19-tilfeller i det nordøstlige Syria, planla myndighetene en fullstendig nedstengning i Hasskeh-provinsen fra 25. november til 5. desember 2020, også av alle markeder og private forretninger. Ingen ville få tillatelse til å arbeide, og dette fikk følger for 100 000 mennesker, sier Johnson.

I samarbeid med en lokal samarbeidspartner gjennomførte Norsk Folkehjelp et CfW-prosjekt for 105 deltakere før nedstengningen. Utdelingen av kontantene skjedde i Ahmad Shawqi-skolen i byen Qamishli i Hasskeh-provinsen. Hver arbeider mottok i gjennomsnitt 110 amerikanske dollar, tilsvarende 308 000 syriske pund – en sum som til tross for de økte matvareprisene var nok til å fø en familie på fem i minimum 25–30 dager.

– Det ble viktig å få distribuert kontanter til befolkningen slik at de hadde noe å handle mat og andre nødvendige varer for. Noen av mottakerne ble intervjuet og spurt om hvor-

dan det kjentes å få kontanter før samfunnet stengte ned, og nesten alle ga uttrykk for at kontanthjelpen spilte en stor rolle for at de kunne overleve. Selve utleveringen var godt organisert, og det tok bare rundt to minutter fra tidsregistreringen var godkjent til pengene var overlevert til den enkelte mottakeren, forteller Johnson.

BEVARER VERDIGHETEN. Blant dem som deltok i CfW-ordningen er Wajid Muhammad Al-Badr, en 34 år gammel fembarnsmor som er fordrevet fra Tel Hamess og nå bor i Qamishli.

– Taket på huset vi bor i er laget av leire. Om vinteren når det regner lekker taket, og det blir veldig kaldt i rommet, sier hun. – Vi lever i konstant frykt for at taket en dag vil kollapse. Jeg jobbet for programmet i 44 dager og tjente 308 USD som hjelp meg til å kjøpe mat og varme klær til barna mine, og dekke andre grunnleggende behov som medisiner og brennstoff til fyring. En del av lønna skal også gå til å fikse taket.

Iqlima Suleiman Hamandi er en 37 år gammel enke, mor til to, og fordrevet fra Deir Ezzor. Hun har også deltatt i CfW-programmet under koronapandemien.

– Dette var en livbøye for barna og meg, siden jeg er den eneste forsørgeren i familien – uten muligheter til andre inntekter. At jeg fikk sjansen til å delta i programmet midt i den tøffeste tida i livet mitt, var et mirakel. Jeg jobbet i 44 dager og tjente 308 USD, som gikk til mat og vinterklær til barna. Jeg fikk også kjøpt diesel, slik at vi kunne fyre i ovnene gjennom den iskalde vinteren. I tillegg føler jeg at jeg gjennom programmet fikk tilbake verdigheten min, fordi jeg fikk betalt for å gjøre viktige samfunnsoppgaver.

REDDER LIV OG LEVEBRØD. Metoden Cash-for-Work har som mål å gi folk mulighet til å redde seg og sin families liv, ved å møte behovet for øyeblikkelig hjelp, og dermed også redusere samfunnets sårbarhet for tørke, flom og andre natur- eller menneskeskapte katastrofer. Målet er også å bidra til en langsiktig bedring av miljø og levekår, noe som bygger samfunnets motstandskraft.

– CfW gir kontant betaling til folk som deltar i samfunnsnyttige aktiviteter. Det gir utvalgte, sårbare husholdninger en midlertidig inntekt i bytte for arbeid som er til nytte for hele befolkningen, sier Gerald Johnson.

Minimum timebetaling er mellom seks og åtte dollar, og arbeiderne engasjeres for fire-fem timer daglig – i minimum 22, maksimum 44 til 66 dager.

– Det vil si at alle tjener nok til å dekke det en husholdning på fem trenger for å overleve i en måned i Syria. På grunn av økte matvarepriser og devaluering vil timebetalingen bli oppjustert for å sikre at den månedlige utbetalingen fortsatt dekker familiens grunnleggende behov.

Norsk Folkehjelp har vært med på å velge ut en rekke arbeidsoppgaver i prosjektet, som fjerning av søppel, treplanting i offentlige parker, skoler og byer, fjerning av ugress og busker fra jordbruksområder, og mindre rehabiliteringsprosjekter som rengjøring og oppussing av skoler og parker.

– Det er viktig å understreke at dette ikke er en form for veldedighet, sier Gerald Johnson. – Deltakerne får betaling for samfunnsnyttig arbeid. Under koronapandemien er det også gitt kontanter til kvinner som syr munnbind som blir gitt gratis til lokalbefolkningen.

De fattigste **blir verst**

For det store flertallet av befolkningen i Sør-Afrika som lever under fattigdomsgrensa kommer koronapandemien som nok en belastning i kampen for tilværelsen. Her, som i resten av verden, rammer pandemien de mest sårbare hardest og kaster et grelt lys på de store ulikhetene i landet. Vi har truffet noen innbyggere i ulike slumbosetninger i Durban, der Norsk Folkehjelps partner-organisasjon Abahlali baseMjondolo arbeider for slumbeboernes rettigheter. Trangboddhet, arbeidsløshet, vannmangel og restriksjoner på bevegelse er grunner til at folk i slummen er ekstra utsatt.

TORUNN AASLUND [tekst]
NIAMH WALSH-VORSTER/FAIRPICTURE.ORG [foto]



Mangel på vann øker smittefaren

Fremmedfrykt og aggresjon mot immigranter og gjestearbeidere er utbredt i Sør-Afrika. Det fikk 39 år gamle Alexandre merke da han kom fra Mosambik i 2011. Håpet var å finne arbeid slik at han kunne forsørge sine fire barn som var igjen på landsbygda i hjemlandet.

Alexandre føler seg utrygg når han beveger seg utenfor den uformelle bosetningen der han bor. Under koronapandemien har immigrantbefolkningen vært særlig utsatt. På grunn av nedstengningen er det vanskelig å få tak i mat, og myndighetene prioriterer sør-afrikanere når de deler ut nødhjelp. Det bedret seg da Abahlali baseMjondolo tok grep og delte ut matpakker til immigrantene.

Alexandre bor på ett rom i Braidensbosetningen nord i Durban. Daglig må beboerne håndtere en rekke utfordringer,

som mangel på vann, søppel som ikke blir hentet, og faren for å miste livet i brann fordi det ikke fins rømningsveier. Tilgang til vann er i Sør-Afrika regnet som en grunnleggende rettighet, nedfelt i lovverket. Likevel er det mange som ikke får dekket sitt daglige behov. Mangelen på innlagt vann i boligene en viktig årsak til at smitten raskt brer seg blant slumbeboerne.





rammet av koronaen



Arbeidsløshet og trangboddhet gjør livet vanskelig

I en skråning i provinsen KwaZulu-Natal ligger bosetningen Gwala 1. Husene er bygd på leirjord som lett raser ut når det regner. Regnet fører til at kloakk fra fellestoalettene, som er plassert over bebyggelsen, renner ned mot husene. Under nedstengingen sluttet myndighetene å samle inn søppel som hopet seg opp på søppelplassen. Det er også jevnlig problemer med strømtilførselen.

Som regel er det bare én forsørger i hver familie. Mange er arbeidsløse. En av dem er Andiswa Madikane [36]. Hun flyttet hit i 2013, og er enslig mor med fire barn på 3, 13, 17 og 18 år. Andiswa mistet jobben som hushjelp da Sør-Afrika ble nedstengt, og må klare seg uten den ukentlige inntekten på 550 sørafrikanske rand – litt over 300 norske kroner. Uten inntekter kan hun ikke betale barnas skolepenger, og nå er hun usikker på om sønnen Senzo vil få vitnemål, selv om han besto eksamen.

Andiswa og familien har vært heldige og unngått covid-19, men de har vært utsatt for viru-

set flere ganger. Mange av beboerne i Gwala 1 er avhengig av dagsjobber, og under nedstengingen må de holde seg hjemme. Trangboddheten gjør vanskelig for folk å holde avstand. Alle bruker dessuten den samme felles vannkrana, og må bevege seg mellom husene når de skal hente vann.

En vannbøtte må vare et par dager, og brukes til matlaging og vasking. I tillegg har Andiswa bøtter stående utenfor huset sitt som samler opp regnvann. Det er påbudt å bruke munnbind i Sør-Afrika, og familien bruker munnbind av stoff som vaskes for hånd etter hver bruk.

Bosetningen Gwala 1 er oppkalt etter aktivisten Nkulukeko Gwala fra Abahlali baseMjondolo som ble myrdet i 2013 fordi han protesterte mot korrupsjon. Abahlali jobber nå med å sikre befolkningens rettigheter, og har delt ut matpakker som består av 10 kg ris, 10 kg mel, 2 liter olje, teposer, 6 bokser bakte bønner, fisk på boks, 2,5 kg sukker, såpe og desinfiseringsmiddel.



Hadde ikke råd til å teste seg

Mary Jane og Dumisani Dzulisa bor sammen med sine tre barn og tre barnebarn i boretningen George Hill. De flyttet hit i 1997. Området er beryktet for salg av det narkotiske stoffet whoonga, en blanding av heroin og andre stoffer. Felles-toalettene er ofte okkupert av narkomane som bruker dem som et sted å røyke, og overgrep mot kvinner er vanlig.

Vanlig er også utbredelsen av covid-19. Når mange mennesker må holde seg hjemme på grunn av nedstengingen, er smittefarens stor. Toaletter og vannkraner som deles av 200 personer er også smittespredere.

Da Mary Jane og Dumisani fikk symptomer på covid-19, med hoste, tap av smaks- og luktesans og smerter i kroppen i tre uker, hadde de ikke råd til å teste seg. Det koster 850 rand – nesten 500

norske kroner – pr. person i tillegg til reisekostnadene. De brukte Vicks VapoRub og te mot symptomene.

Dumisani er for tiden arbeidsløs. Han har engasjert seg i slumboernes bevegelse, Abahlali baseMjondolo. Som mannen i huset syns han det er vanskelig at han ikke klarer å forsørge familien sin. Han mistet jobben som han hadde hatt i 12 år da Sør-Afrika ble nedstengt. Nå har han gått til sak mot sin tidligere arbeidsgiver, fordi han ikke har fått betalt utestående lønn.

Siden Dumisani ikke har arbeid, er det bare Mary-Jane som har en inntekt i familien på åtte. Hun har en vaskejobb, og tjener 2000 rand – rundt 1100 norske kroner – i måneden. Det er vanskelig å få endene til å møtes, og familien får i tillegg sosialhjelp.



Vanskelig å holde avstand til naboene

Hun kjenner gudskjelov ikke så mange som har blitt smittet med covid-19, selv om smittemisikoen er stor i nabolaget hennes. Thandazile Zulu bor i den uformelle bosetningen Foreman Road i Durban. Der bor folk så tett at de kan se rett inn til naboen, og sosial distansering er vanskelig å få til.

Thandazile bor på ett rom sammen med sine fire barn på 24, 22, 16 og 12 år. Hun har ikke hatt jobb siden 2014, da hun vasket på et sykehus. Koronapandemien og nedstengingen har gjort det enda vanskeligere å få seg en jobb. For Thandazile er det ikke lett å skaffe nok mat til familien selv utenom pandemien.

Fra Forman Road har beboerne utsikt til gravplassen Loneroad. Denne pleide å være for dyr for folk i bosetningen, men da koronapandemien slo til, ble gravplassen åpnet for lokalbefolkningen og ofrene for covid-19.



Koronavaksiner:

Urettferdig fordeling

Ulikheten mellom fattig og rik gjenspeiler seg også når det gjelder tilgangen på vaksiner mot covid-19. – Det er pengeboka som rår, til tross for fine ord fra verdens statsledere om at vi alle står sammen i pandemien, sier politisk seniorrådgiver Bergdís Joélisdóttir i Norsk Folkehjelp.

SISSEL FANTOFT [tekst]

Selv om Norsk Folkehjelp vanligvis ikke jobber med helsesaker, har organisasjonen engasjert seg i spørsmålet om fordelingen av vaksiner mot covid-19.

– Da koronapandemien brøt ut, ba vi våre partnerorganisasjoner rundt i verden om regelmessige rapporter. Vi så raskt konturene av en mye større krise enn den rent helsemessige: De økonomiske og sosiale konsekvensene av nedstenginger er omfattende. Den eneste løsningen er vaksiner, sier Joélisdóttir.

Dermed meldte spørsmålet om hvordan vaksinene kan fordeles rettferdig mellom alle verdens land seg.

– Vi har allerede sett at pandemien har forsterket de ulikhetene som allerede eksisterer, og at de som har minst fra før er hardest rammet. Selv om verdens ledere snakker om pandemien som en kollektiv krise og om vaksinene som et globalt fellesgode, ser vi allerede nå at fordelingen er svært urettferdig. Det ser ut til at Norge, EU, USA og de rike landene vil klare å tilby vaksiner til alle voksne i løpet av høsten. Derfor må vi ta drastiske grep nå, fastslår hun.

Norsk Folkehjelp er bekymret for at solidariteten stopper med de fine ordene og ikke følges opp med handling.

– Vaksinasjonalismen er påtakelig – rike land har forhåndsbestilt store mengder vaksiner og sikret egne innbyggere, sier hun.

DEMOKRATISK PROBLEM. WHO tok tidlig i pandemien initiativet til Covax, et interna-



SIKRER SEG: Hittil er 80 prosent av vaksinene kjøpt opp av ti land og vaksineallianser, sier politisk seniorrådgiver i Norsk Folkehjelp, Bergdís Joélisdóttir. Foto: Jonas Tjersland

sjonalt samarbeid for å sikre global tilgang til vaksiner. Her er Norge en viktig støttespiller.

– Ideen bak Covax er veldig god, men målet om å sikre vaksiner til 20 prosent av verdens befolkning er ikke nok. Det går også altfor sakte. Først tre måneder etter at de første vaksinene ble satt i vestlige land, gikk de første forsendelsene til utviklingsland. Fram til midten av 2021 vil landene i Latin-Amerika og Afrika få tilgang til vaksiner som dekker kun 3,3 prosent av befolkningen, forteller Joélisdóttir.

Totalt har verdens stater lagt 93 milliarder dollar på bordet til utvikling av vaksiner.

– Dette er offentlige midler, derfor er det et demokratisk problem at den farmasøytiske industrien får monopol på et produkt – både hvordan det skal lages og produseres, det vil si både teknologi og know-how. De setter også prisene og andre betingelser for salg, slik som erstatningsansvar og så videre, understreker hun.

Norsk Folkehjelp støtter et forslag fra blant annet Sør-Afrika og India om et midlertidig unntak fra patentrettighetene for vaksiner, medisiner og behandling av covid-19 i Verdens Handelsorganisasjon. Hensikten er å dele kunnskap slik at flere land kan produsere sine egne vaksiner, legemidler og utstyr for å bekjempe pandemien.

Forslaget støttes nå av 100 land, og av WHO's leder, dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus. Norge er imidlertid blant landene som mener at et slikt unntak ikke er veien å gå.

– Vi står midt i en pandemi og har allerede løsningen – hvorfor ikke dele oppskriften slik at flere land kan begynne å produsere vaksiner? Det synes vi er vanskelig å forstå, sier Joélisdóttir.

RIKE LAND SIKRER SEG. Det finnes flere eksempler på at enkelte land må betale mer for vaksiner enn andre.

– Sør-Afrika betalte dobbelt så mye for AstraZeneca-vaksinen enn EU (og Norge), og Uganda tre ganger så mye. Så lenge vaksineprodusentene ikke korrigerer disse opplysningene, må vi gå ut i fra at de stemmer, sier Joélisdóttir.

Vaksinen viste seg å ha dårlig effekt på



PATENTER: Folkets vaksinekampanje i Sør-Afrika demonstrerer utenfor Johnon & Johnsons kontor i Cape Town. De krever at legemiddelselskapene gjør unntak fra patentrettighetene for å få slutt på vaksine-apartheid. EPA/NIC BOTHMA/NTB

den muterte sørafrikanske varianten av koronaviruset, derfor har Sør-Afrika donert sine doser til andre land som har mindre forekomst av den muterte varianten.

Norsk Folkehjelp mener at verden ikke er tjent med skjevfordeling av vaksiner slik situasjonen er i dag.

Om lag 80 prosent av vaksinene som hittil har vært tilgjengelig er kjøpt opp av ti land og vaksineallianser, opplyser hun.

– Vaksiner bør grunnleggende sett handle om å redde liv og forebygge sykdom. For mange lav- og mellominntektsland er den økonomiske nedgangen som følge av nedstenginger dramatisk. I Norge har vi i motsetning til mange andre land en pengesekk å ta av i krisetider. Det er dessuten i vår egeninteresse at så mange som mulig blir vaksinert så fort som mulig. Å fullvaksinere Norges

befolkning først får oss ikke ut av pandemien, sier hun.

MÅ BYGGE BEREDSKAP. Norsk Folkehjelp ser med bekymring på at den globale fordelingen av vaksiner er så urettferdig.

– Det brukes skitne og kyniske metoder for å sikre seg selv først, totalt i strid med intensjonen om at pandemien er en felles utfordring som må bekjempes globalt. Det er åpenbart at dette ikke er den siste pandemien verden vil rammes av, derfor er det viktig å bygge en beredskap for å takle også framtidige pandemier, understreker Joélsdóttir.

Konsekvensene av å ikke sikre en mer rettferdig fordeling av vaksiner er alvorlige.

– Det fører til at gapet mellom fattig og rik blir større og større, og vi risikerer at mye av framgangen innenfor helse, utdanning, og

økonomisk vekst – og ikke minst når det gjelder likestilling og kvinners rettigheter – viskes vekk, sier hun.

Norsk Folkehjelps viktigste krav er at norske myndigheter endrer holdning og støtter forslaget om et midlertidig unntak fra patenter.

– Deretter er det et behov for et mye sterkere samarbeid om og regulering av legemidler som blir utviklet med fellesskapets penger, slik som pris og deling av kompetanse og teknologi. Det kan ikke være slik at fattige land skal være avhengig av rike lands gavnildhet for å kunne stoppe en pandemi. Jeg håper inderlig at historien om vaksinefordelingen får en bedre slutt enn det ser ut til nå, hvor mange av de fattigste landene ikke vil få nok vaksiner før i 2022/23, sier Bergdis Joélsdóttir.

Sør-Afrika:

Dramatiske konsekvenser

Mer enn 50 000 sørafrikanere har mistet livet etter å ha blitt smittet av korona-viruset – halvparten av alle covid-19-dødsfall i hele Afrika. Hittil har bare 0,1 prosent av befolkningen blitt vaksinert.

SISSEL FANTOFT [tekst]

Sør-Afrika mottok sine første vaksiner i februar: Én million doser av AstraZeneca-vaksinen produsert av Serum Institute i India. Vaksineringsen av helsepersonell ble imidlertid raskt stanset etter at en studie viste at vaksinen var lite effektiv mot den muterte sørafrikanske varianten av viruset. Sør-Afrika har donert vaksinene til Den afrikanske union, og har i stedet begynt å vaksinere helsearbeidere med vaksinen fra Johnson & Johnson. De utgjør 1,25 millioner mennesker av Sør-Afrikas 60 millioner innbyggere.



SECTION 27: Umunyana Rugege leder menneskerettighetsorganisasjonen som jobber for allmen tilgang til helsetjenester og utdanning i Sør-Afrika. Foto: privat

– Vi har levd i lockdown i nesten et år. Nylig reduserte president Cyril Ramaphosa nedstengningen fra nivå 4 til nivå 1 i et forsøk på å få fart på økonomien. De sosioøkonomiske følgene av koronapandemien i Sør-Afrika er svært dramatiske, fastslår daglig leder Umunyana Rugege i Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Section 27, en menneskerettighetsorganisasjon som jobber for allmenn tilgang til helsetjenester og grunnleggende utdanning i Sør-Afrika.

– Følgene av pandemien rammer kjønnsmessig skjevt, fordi flest kvinner har mistet jobbene sine. Derfor er det viktig, ikke minst for dem, at samfunnet åpner opp igjen så raskt som mulig, og da er vaksiner løsningen, sier hun.

– LOKAL PRODUKSJON ER LØSNINGEN. Den store utfordringen er tilgang på vaksiner. Sør-Afrika har foreløpig kun mottatt 80 000 doser av Johnson & Johnson-vaksinen, men venter ytterligere 11 millioner doser. I tillegg er landets myndigheter i dialog med Pfizer, og forventer 12 millioner doser gjennom Covax.

Her kan det være nyttig å skille mellom bilaterale avtaler [avtaler som Sør-Afrika har inngått direkte], og vaksiner de får igjennom Covax og African Union-samarbeidet. Sør-Afrika er med i Covax, men er et av de selvfinansierende landene siden det er et mel-



KVINNER RAMMES HARDERE: Andiswa Madikane mistet, som ofte er eneforsørgere, er det enda viktigere at sam-

lominntektsland. Prisen er imidlertid lavere enn gjennom bilaterale avtaler.

– Sør-Afrika har støttet Covax siden starten, men det er underfinansiert og har kun som mål å vaksinere 20 prosent av befolkningen. Tilganger på vaksiner er et viktig globalt tema, og den skjeve fordelingen mellom verdens land er alvorlig, sier Rugege.

Hun reagerer når hun høre Frankrikes president Emmanuel Macron og Storbritannias statsminister Boris Johnson snakker om å «donere» vaksiner til Afrika.

– Mange vestlige land har sikret seg langt flere vaksinedoser enn de trenger, de tar og tar, og skryter av at de skal gi litt av sitt overskudd. Slike uttalelser er ikke annet enn kolonialisme. Det vi ser på som grunnleggende menneskerettigheter oppfatter de som vel-



som så mange andre kvinner i Sør-Afrika, jobben under den harde nedstengningen i 2020. For kvinnene, funnet blir vaksinert, slik at de kan begynne å jobbe igjen.



PEOPLE'S HEALTH MOVEMENT: Leslie London er professor i medisin og en av grunnleggerne til PHM. Han mener at når legemiddelselskapene selv får bestemme hvem de skal selge vaksiner til, fører det til en voldsom global ulikhet. Foto: privat

dedighet, understreker hun.

Sør-Afrika har solid kompetanse med utvikling og produksjon av vaksiner, medisin og behandling av virussykdom, ettersom landet har vært hardt rammet av både hiv og tuberkulose. Derfor har myndighetene sammen med blant annet India og Kenya foreslått et midlertidig unntak fra patentrettighetene for covid-19-vaksiner i Verdens handelsorganisasjon.

– Folk dør av covid-19 hver eneste dag, og for å komme ut av denne pandemien trengs det flere vaksiner. Vi mener derfor at lokal produksjon er løsningen, sier hun.

Section 27 deltar i flere allianser som i fellesskap jobber for en mer rettferdig fordeling av vaksiner.

– Sør-Afrika er et lite marked sammen-

lignet med for eksempel EU, og må derfor betale dobbelt så mye for hver vaksinedose. Samtidig går barn sultne fordi foreldrene har mistet jobbene sine. Situasjonen er ødeleggende, sier Umunyana Rugege.

GLOBAL ULIKHET. Også People's Health Movement [PHM], en annen av Norsk Folkehjelps partnerorganisasjoner i Sør-Afrika, har engasjert seg i spørsmålet om unntak fra patentrettighetene for covid-19-vaksiner.

– Vi mener det er all mulig grunn til å støtte et slikt forslag i et internasjonalt solidaritetsperspektiv. Nå er det relativt få selskaper som produserer vaksiner, og verden vil ikke få nok før i 2023. Selskapene bestemmer selv hvem de vil selge til, og det fører til en voldsom global ulikhet, sier professor i medisin Leslie

London ved Cape Town University, en av grunnleggerne av PHM.

Sør-Afrika er hardt rammet av koronapandemien – ifølge London ligger de reelle dødstallene nærmere 150 000 enn de offisielle på 50 000.

– Årsaken er sannsynligvis at rike sørafrikanere reiste til Europa i februar i fjor og kom tilbake som superspredere. Sør-Afrikas helsestystem er svært urettferdig, med verdens høyeste andel private helsetjenester. Rike kan kjøpe seg helsehjelp, mens hvis fattige blir syke er det mye vanskeligere, forteller han.

GÅR FOR SAKTE. Selv om landets myndigheter har en klar vaksinestrategi hvor helsearbeidere skal vaksineres først, opplyser PHM at flere grupper forsøker å snike i køen.

– Det har allerede vært flere rettssaker hvor organisasjoner som representerer hvite, velstående deler av befolkningen mener de har en forrang. Fraværet av en nasjonal plan og åpenhet fra regjeringen er en stor utfordring. Koronapandemien har bidratt til å øke ulikhetene i Sør-Afrika, og vi er lei av politikere som sier én ting, men gjør noe annet, understreker London.

– Jeg er redd for at vi er på vei tilbake til «business as usual», lenge før vi har sikret oss nok vaksiner. Det vil gå hardt utover den mest sårbare delen av befolkningen, sier Leslie London.



SMITTET: Leger fra det palestinske helsedepartementet følger opp og behandler 15 personer i familien al-Awawdeh som er smittet av Covid-19. Foto: Hazem Bader / AFP / NTB

Palestina:

– Sjokkerende situasjon

Israel leder kappløpet om fullvaksinering av befolkningen mot covid-19. Palestinerne i de okkuperte områdene på Gaza og Vestbredden holdes imidlertid utenfor. – Det er rasisme av verste sort, sier Osama Damo, Norsk Folkehjelps programsjef i Palestina.

SISSEL FANTOFT [tekst]

I begynnelsen av mars hadde 92 prosent av de ni millioner israelske statsborgerne fått første dose av covid-19-vaksinen, og nesten 40 prosent dose to. Fem millioner palestinere som bor i Gaza og på Vestbredden, områder som har vært okkupert av Israel siden

1967, er ikke inkludert i vaksineprogrammet.

– Israel ruller ut vaksiner fra Pfizer og Moderna raskere enn noe annet land i verden. Genèvekonvensjonens artikkel 4 pålegger Israel som okkupasjonsmakt å beskytte sivile i okkuperte områder, men Israel nekter for at de har et slikt ansvar under pandemien, sier Damo.

Selv om palestinere i Øst-Jerusalem har tilgang til vaksiner, er bare 10 000 vaksinedoser [Sputnik] sendt til Gaza og Vestbredden, 2000 av disse går til Gaza. Det rekker til fullvaksinering av 0,1 prosent av innbyggerne – en dramatisk kontrast til Israels fullvaksinasjonsdekning på 40 prosent.

– Dessverre betaler palestinerne prisen for de politiske dilemmaene pandemien fører med seg. Situasjonen er sjokkerende, og den har i hvert fall ikke geografiske årsaker: Vaksinasjonssenteret i Israel ligger like langt fra Gaza som Holmenkollen fra Oslo sentrum, sier Damo.

Også israelere i de ulovlige bosetningene på Vestbredden blir vaksinert. Totalt har Israel kjøpt inn 14 millioner vaksinedoser. Så langt



har de sagt at de vil gi 5000 doser til Palestina, av disse er 2000 levert til Vestbredden, og ingen til Gaza.

Palestina skal få 240 000 vaksinedoser fra AstraZeneca og 37 440 fra Pfizer, men ingen av disse er så langt levert.

DYSTERT BILDE. Mer enn 214 000 innbyggere i de okkuperte områdene har blitt smittet med koronaviruset, og 2296 har dødd av covid-19 [pr. 4. mars].

– Helsevesenet i hele Palestina har vært overbelastet i mange år. Da pandemien brøt løs, kollapset det nesten. En stor andel av befolkningen har kroniske sykdommer, og når de blir smittet må de legges inn på intensivavdelinger. Her mangler det både sengeplasser og respiratorer, forteller Damo.

Han mener at politisk rasisme er bakgrunnen for at Israel nekter å kjøpe inn vaksiner til palestinere i de okkuperte områdene.

– De politiske strukturene fortsetter som før, også under pandemien. Én folkegruppe prioriteres framfor en annen, som overlates til seg selv, sier han.

Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon The Palestinian Non-Government Organization Network (PNGO) holdt i februar et digitalt møte for diplomatiske utsendinger og representanter for internasjonale organisasjoner i Palestina. På møtet informerte dr. Mustafa Barghouti, leder av Palestinian Medical Relief Society (PMRS), deltakerne, inkludert Osama Damo, om vaksinesituasjonen i Palestina. Han



POLITISK RASISME: De politiske strukturene i forholdet mellom Israel og Palestina fortsetter under pandemien, forteller Norsk Folkehjelps programsjef i Palestina, Osama Damo. Foto: privat

sa blant annet at de reelle smittetallene sannsynligvis er mye høyere enn de offisielle på grunn av lite testing, og understreket at selv om Osloavtalen fastslår at Israel må samarbeide med Palestina ved pandemier, fortsetter Israel å nekte å vaksinere palestinere. Israelske fengselsvakter ble tidlig vaksinert, men ikke palestinske fanger – først etter at 350 innsatte ble smittet, begynte vaksineringen. En internasjonal kampanje mot Israels håndtering av vaksiner kalt «Apartheid vaccination» får stadig større oppslutning.

– Dr. Barghouti tegnet et dystert bilde av situasjonen på Vestbredden og i Gaza. Gaza har for eksempel kun 10 timer med elektrisitet hver dag, og 95 prosent av vannet er ubrukkelig, sier Damo.

◀ **JOBBER I ISRAEL:** Palestinske arbeidere krysser grenseovergangen Mitar nær Hebron. Israel har begynt å vaksinere palestinere som har arbeidstillatelse i jødiske bosettinger på okkupert område og inne i Israel. Foto: Hazem Bader / AFP / NTB

BYTTER VAKSINER MOT DIPLOMATISK STØTTE. I begynnelsen vaksinerte Israel 100 000 mennesker per dag. Nå har antallet sunket til 50 000.

– Vaksinen kommer i beholdere som inneholder flere doser. Vaksinen må oppbevares i lave temperaturer, og når en beholder først er åpnet må dosene brukes i løpet av noen minutter. Hvis folk ikke har møtt opp til avtalene, har beholderne blitt kastet. Med bedre organisering kunne flere doser blitt spart og gitt til palestinere, sier Damo.

Israel har skaffet seg flere vaksinedoser enn de trenger selv.

– I stedet for å bruke den overskytende beholdningen for å vaksinere palestinere har Israel donert vaksiner til Guatemala, Honduras og Tsjekkia – land som har lovet å styrke sitt diplomatiske nærvær i Jerusalem, forteller Damo.

Guatemala åpnet sin ambassade i Jerusalem to dager etter USA, og anerkjente dermed byen som Israels hovedstad, i strid med internasjonale konvensjoner.

– Israel velger altså å vaksinere mennesker i Latin-Amerika før palestinere i områder de har okkupert, sier han.

Danmarks statsminister Mette Fredriksen og Østerrikes kansler Sebastian Kurz reiste nylig til Israel for å diskutere vaksinestrategi med Israels statsminister Benjamin Netanyahu.

«Det gleder meg at Danmark kan samarbeide med Israel, som akkurat nå er verdensmester i vaksine. Det handler om å øke produksjonskapasiteten, og det kan i praksis bety at vi bygger fabrikker sammen», uttalte Frederiksen ifølge Danmarks Radio.

Det franske utenriksdepartementet er blant dem som har kommet med kraftig kritikk av avtalen.

– Det er sjokkerende at Danmark og Østerrike velge å underminere palestineres situasjon og ignorere menneskerettighetene, men for meg som har jobbet så lenge i Palestina er det dessverre ikke overraskende, sier Osama Damo.

Tre tips for å **unngå skred på tur**

Enkle feilvurderinger er en av de viktigste grunnene til at turgåere blir tatt av snøskred. Her får du noen tips til hvordan du kan unngå slike ulykker.

IDA KROKSÆTER [tekst og foto]
JOHAN REISANG og **ELA BURIA** [illustrasjon]

Nordmenn har en lang tradisjon for å ferdes på ski i fjell og daler, men turgåere flest har styrt unna veldig bratt terreng.

– I dag er det mer og mer vanlig å oppsøke brattere terreng. Fjelltopper og utfordrende nedkjøringer er målet for mange toppturen-tusiaster. Du skal være forsiktig og vite hva du gjør når du nærmer deg bratt og kupert terreng på vinteren, sier Vegard Standahl Olsen, beredskapsansvarlig og skredekspert i Norsk Folkehjelp.



Det ekspertene kaller «skredfarlig terreng» kjennetegnes ved at helningen på fjellsidene er over 30 grader bratt.

- Selv små helninger kan under riktige forhold få fatale konsekvenser. Utfordringen med bratt terreng er at du ikke bare må tenke

SNØSKREDVARSEL OG FAREGRADER

FAREGRAD 1 – liten fare

Snødekket er stabilt.

FAREGRAD 2 – moderat fare

Det kan forekomme lokalt ustabile forhold. Store naturlig utløste skred ventes ikke, men vær observant overfor utsatte heng over 35 grader og tenk nøye gjennom rutevalget.

FAREGRAD 3 – betydeliq fare

Generelt ustabile forhold. Fare for å fjernutløse skred. Store naturlig utløste skred med lang rekkevidde kan forekomme. Nå er det nødvendig med erfaring i å kunne bedømme skredfare og sørge for trygge, gjen-
nomtenkte rutevalg. Vis høy aktsom-
het i bratt terreng.

FAREGRAD 4 – stor fare

Omfattende ustabile forhold. Store skredutsatte områder og farlige skredforhold. Det kreves mye kunnskap for å ferdes trygt. Det ventes skred, og fjernutløste skred er sannsynlig. Bratt terreng må unngås, og selv moderat bratt terreng under 30 grader er forbundet med stor fare.

FAREGRAD 5 – meget stor fare

All ferdsel frarådes.

KILDE: VARSOM.NO

på om du står i et skredfarlig terreng, men også hva som er ovenfor deg.

Her er Olsens tre tips til hvordan du skal unngå å bli tatt av skred på tur:

1. Kjenn terrenget du går i

– Sikkerhetsarbeidet ved en fjelltur begynner med planleggingen. Det er viktig å gjøre seg kjent med terrenget du skal gå i på forhånd. Se på kartet etter bratte fjellsider i området, og sjekk om du må krysse skumle områder. Det er også viktig å følge med på været. Det vi kaller «skredvær» er kombinasjonen av nedbør og vind. Rett etter slikt vær er det typisk stor skredfare, og da skal du være veldig forsiktig. Vent gjerne opp mot tre dager, slik at snødekket kan få stabilisert seg. I tillegg må du passe på plutselige temperaturendringer.

– Varsom.no er et godt verktøy for planleggingen – både for å sjekke skredvarselet i området, men også for å gjøre seg mer kjent med skredfaget. I tillegg finner du også Norsk Folkehjelps temahefte om skred på folkehjelp.no.

2. Vær årvåken på tur

– Når du er på tur er det viktig å sette en fot i bakken og finne ut om det du ser stemmer overens med antakelsene dine. Endringer i den opprinnelige planen må vurderes nøye før du går videre. Altfor ofte ser vi at skiløpere havner steder de slettes ikke burde ha vært og heller ikke hadde planlagt å være. Dette er et av de viktigste filterne for å ferdes sikkert.

– Er dere flere på tur, er det også viktig å være klar over hvordan du fungerer i ei gruppe. Vi har en tendens til å gå blindt, til tross for at vi har øynene åpne. Det er lett å bli



ØVER: Norsk Folkehjelp utdanner nye skredmannskaper. Her øver Irene Sele på å grave ut personer som er tatt av skred.

ufokusert når du går sammen med andre, og det er lett å stole på folk som gir uttrykk for at de kan mye. Det er viktig at du hele tiden er med på å ta ansvar for veivalgene som gjøres.

– Mange av skredulykkene vi møter i redningstjenesten, skjer med folk som har god kompetanse, men som har gjort et valg som førte dem til et sted de ikke skulle vært. Naturen skiller ikke mellom eksperten og amatører. Se hele tiden etter om området kan være skredutsatt.

3. Riktig utstyr

– Hvis du bevisst beveger deg inn i skredfarlig terreng må du ha både høy kompetanse og riktig utstyr. Det betyr at du er i stand til å avdekke lokal skredfare ved å gjøre snødekkeundersøkelser og se etter forhold som

tilsier at det kan gå skred her.

– Det ikke greit å ferdes i skredterreng uten riktig utstyr. Spade, sender/mottaker og søkestang er obligatorisk utstyr for å kunne gjennomføre effektiv kameratredning.



SKREDKURS: Søkestang er et viktig verktøy når redningsmannskapene skal lokalisere mennesker som er tatt av snøskred.

FAKTA

- Snøskred kan løsne overalt hvor det er snø og 30 grader eller brattere.
- Begynn med å studere terrenget i kartet før turen. I NVEs kartkatalog finner du et bratthetskart som du kan bruke på PC, nettbrett og mobil.
- Det viktigste du kan gjøre for å unngå snøskred er å kunne gjenkjenne skredterreng. Kan du ikke dette, bør du holde deg på flatmark.

KILDE: VARSOM.NO

Vær trygg på fjellet

Visste du at du burde være utstyrt med refleks på vinterfjellet?



TORUNN AASLUND [tekst]
JOHAN REISANG og **ELA BURIA** [Illustrasjon]

Det virker kanskje litt pussig at Norsk Folkehjelp råder folk til å bruke refleks på vinterfjellet, milevis fra nærmeste bil, men et redningshelikopter med sitt avanserte utstyr vil ha mye større mulighet for å finne deg i mørket hvis de kan se reflekser.

Signalfarger på klærne er også viktig for å bli sett på lang avstand. Sikkerheten kan komme først, ikke den siste motefargen. Norsk Folkehjelps erfaring er at mobilen er et nyttig verktøy som har avverget mange lange leteaksjoner de siste årene. Du må imidlertid være oppmerksom på at det fortsatt ikke er dekning overalt, så det er fremdeles viktig å følge fjellvettregelen om å melde fra hvor du går og å ta med litt ekstra klær og mat i tilfelle noe skulle skje. Mange erfarer også at kulde raskt kan tappe batteriet. Oppbevar derfor mobilen nært kroppen og ta gjerne også med en powerbank på turen. Her er fire råd for en trygg tur:

1. Bruk refleks også på fjellet

Har du på deg en refleks, er det mye lettere å finne deg om du blir savnet i fjellet. Helikopteret som sendes ut for å søke kan se reflekser tydelig i mørket.

2. Bruk mobiltelefonen riktig

- Du bør ikke stole blindt på mobiltelefonen. Mange steder er det dårlig dekning, men om uhellet skulle være ute og du har dekning, kan det være greit å huske på følgende: Ta godt vare på batteriet, bruk telefonen lite og oppbevar den varmt (inne på kroppen).
- Har du lite strøm så bør du sende tekstmeldinger og eventuelt slå av telefonen i perioder.
- Det er viktig at det er strøm igjen på telefonen når redningstjenesten nærmer seg, da kan dere snakke sammen direkte slik at du lettere blir funnet.



HVA BØR DU HA MED I SEKKEN?

Været på fjellet skifter fort, og det er viktig å være beredt på alt. Ut.no har laget en liste over hva du bør pakke ned i sekken når du skal ut på tur i vinterfjellet:

- › Vanntett pakkepose som passer i sekken
- › Vindsekk
- › Spade
- › Sovepose [tilstrekkelig varm]
- › Liggeunderlag
- › Førstehjelpssaker med blant annet gnagsårplaster/sportstape
- › Toalettsaker, lett håndkle
- › Litt toalett-papir i pose
- › Alpinbriller
- › Solbriller og solkrem
- › Kart, kompass og kartmappe
- › Multiverktøy
- › Fyrstikker/lykter
- › Hodelykt
- › Termos
- › Mat for dagen og drikkeflaske
- › Skismøring, ev. også feller
- › Penger/kort

For de mer avanserte er rådene i tillegg å pakke ned:

- › Sondestang som vil hjelpe deg å vurdere om en snøskavl er stor nok til å grave seg inn i.
- › Sender/mottakere er aktuelt på tur i terreng brattere enn 30 grader. Flere må da ha med og kunne bruke utstyret.

3. Husk klær med sikkerhetsfarge

Før var alltid anorakken rød. Når har vi friluftsklær som brukes i alle sammenhenger. Friluftsklær er på moten, og ofte har klærne farger som vi ikke lett kan se i terrenget, slik som svart, grå, blå, brun og grønn. Skulle uhellet være ute betyr det mye at bekledningen er i sterke farger som lett synes mot snøhvitt underlag.

4. Ha alltid med en lykt i sekken

En lyskilde kan gi økt sikkerhet. Skulle du være så uheldig å bli savnet, kan en lykt redde livet ditt. Når redningsmannskaper eller helikopter kommer for å finne deg, må du rette lysstrålen direkte mot dem. Det kan bidra til at du blir lett synlig i mørket.



En viktig stemme i norsk fagbevegelse, solidaritetsbevegelse og samfunnsliv har brått stilnet

Det var med dyp sorg Norsk Folkehjelp mottok det tragiske budskapet om Hans-Christian Gabrielsens brå død.

Med dette har Norge mistet en viktig stemme som talte mot urett og for et mer solidarisk samfunn. Vi i Norsk Folkehjelp lover deg å føre denne kampen videre både nasjonalt og internasjonalt.

Ditt engasjement for Norsk Folkehjelps arbeid var sterkt og ekte, og under din ledelse ble det gode samarbeidet mellom LO og Norsk Folkehjelp ytterligere styrket. Du snakket med kunnskap og engasjement om behovet for økt internasjonal solidaritet, og du var en tydelig alliert i Norsk Folkehjelps kamp for en mer rettferdig fordeling.

Det siste du gjorde for oss var å sørge for at LO og forbundene samlet inn én million kroner til vårt arbeid under redningsaksjonen i Gjerdrum. Pengene vi fikk inn går til kompetanseheving og utstyr til våre lokale lag som driver med beredskap og redning.

Våre tanker går til din familie og nærmeste, men også til alle dem som har mistet en venn og sin fremste tillitsvalgte.

*Hvis du i livets grove strid
ikke fortaper din finhet –*

*hvis du tungt væpnet til kampen
kan stå i gryet og tyde
blomsters språk
og fuglers tale –*

*ja – hvis det nær din styrke
skjelver en vekhet
lik linnéaens varsomme klokke
innvevd gropet, jordkrøkt fururot –*

*da først er du mann
og menneske
i menneskers land.*

(Hans Børli)

Du var en slik mann, et slikt menneske Hans-Christian.

Hvil i fred.

Gerd Kristiansen
Sentralstyreleder
Norsk Folkehjelp



Et godt arbeidsmiljø
og topp sikkerhet
– to sider av samme sak



Norsk Lokomotivmannsforbund



AAF

Arbeiderbevegelsens
Arbeidsgiverforening



BIOSIRK
NORGE



Skolenes landsforbund

Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

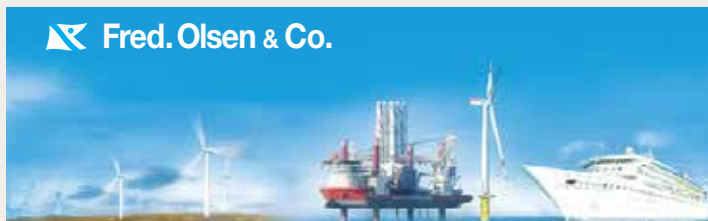


Norsk Nærings- og
Nytelsesmiddelarbeiderforbund



**Norsk
Jernbaneforbund**

 **Fred. Olsen & Co.**



ANNONSER

Norsk Folkehjelp takker for støtten fra lokale klubber og foreninger



Fellesforbundet
Avd. 57 Nord Rogaland



Fellesforbundet
Avd. 5



Avd. 3
Møre og Romsdal



Fellesforbundet
Avd. 23 Raufoss Jern og Metallarb. Forening



Fellesforbundet
Marinestasjonen



Fellesforbundet
Avd. 19 Sogn & Fjordane Fagforening



Fellesforbundet
Avd. 25 Stavanger



Norsk
Tjenestemannslag
Norsk Medisinaldepot



Fellesforbundet
Avd. 26 Østfold Fagforening



Fellesforbundet
Oslo Grafiske Fagforening



Norsk
Tjenestemannslag
Mattilsynet



Fellesforbundet
Avd. 53 Nordre Nordland og Sør-Troms



Fellesforbundet
Avd. 108 Innherred Fagforening



Fellesforbundet
Avd. 43 Øvre Buskerud Fagforening



Avd. 91 Bodø



Fellesforbundet
Avd. 650



FAGFORBUNDET
Frogn



Avd. 15 Innlandet



Fellesforbundet
Avd. 185 Flyarbeidernes Forening



Avd. 21 Fredrikstad



Fellesforbundet
Avd. 29 Søre Sunnmøre



Avd. 40 Kristiansund



Fellesforbundet
Avd. 747 Unionen Fagforening



Fellesforbundet
Avd. 75 Halden Fagforening



ELog IT
Hordaland/Sogn og Fjordane
Elektroarbeidernes Fagforening

Norsk Folkehjelp takker sine hovedsamarbeidspartnere



– fellesskap i hverdagen



OM NORSK FOLKEHJELP

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, humanitær mine-rydding, sanitet og redningstjeneste, integrering og asyl. Norsk Folkehjelp har mer enn 14 000 medlemmer i Norge og 2500 ansatte i over 35 land.

OM APPELL

Appell er et fagblad for Norsk Folkehjelps medlemmer, ansatte, samarbeidspartnere og støttespillere. Formålet med Appell er å formidle Norsk Folkehjelps synspunkter og bidra til intern og ekstern debatt omkring de standpunkt organisasjonen tar. Appell skal ha en fri og kritisk dekning av Norsk Folkehjelps aktiviteter nasjonalt og internasjonalt og etterstrebe å gi et realistisk bilde av resultatene av Norsk Folkehjelps arbeid og ressursinnsats.

HER FINNER DU OSS:

Norsk Folkehjelps regionkontorer nåes på tlf.: 22 03 77 00

REGION NORD

Postboks 6166,
9291 TROMSØ
regionskontoret.nord@npaid.org

REGION MIDT-NORGE

Olav Tryggvasonsgate 5,
7011 Trondheim
regionskontoret.midt@npaid.org

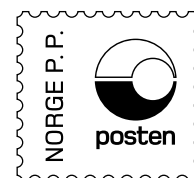
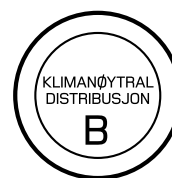
REGION VEST

Lars Hillesgt. 19, 3. etg, 5008 BERGEN
regionskontoret.vest@npaid.org

REGION ØST OG KURSKONTORET

Besøksadresse: Folkets Hus, Hunndalen
Postadresse: Pb 611, 2809 GJØVIK
regionskontoret.ost@npaid.org
kurs@npaid.org

Returadresse:
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844, Youngstorget
0028 OSLO



Etter et langt liv er det mye du etterlater deg.

Solidaritet kan være noe av det.



ERNØ Foto: fotografene Lillian & Lena

Gjennom en testamentarisk gave til Norsk Folkehjelp kan du bidra til at solidariteten lever videre etter at du selv har gått bort. Vil du vite mer om hvordan du kan tilgodese Norsk Folkehjelp se www.folkehjelp.no eller ring **22 03 77 00**.



Norsk Folkehjelp